

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

**FINANSIJSKI IZVJEŠTAJ AGENCIJE ZA CIVILNO
VAZDUHOPLOVSTVO
za 2021. godinu**

Podgorica, jun 2022. godine

Sadržaj

Sadržaj -----	2
Uvodne napomene -----	3
Finansijski izvještaj za 2021.godinu -----	5
1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije -----	5
1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja -----	6
<i>Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2021.godine</i> -----	6
<i>Bilans stanja na dan 31.12.2021.godine</i> -----	134
Zaključci: -----	16

Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, osnovana je Odlukom o osnivanju Agencije za civilno vazduhoplovstvo („Službeni list CG“, br. 45/09), koju je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 02.07.2009. godine. Nadležnost Agencije utvrđena je Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 30/12, 30/17 i 082/20).

Članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju ("Službeni list CG", br. 30/12, 30/17 i 082/20) utvrđen je pravni položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u skladu sa zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi.

Odredbom člana 13 stav 2 navedenog zakona propisano je da Agencija priprema godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, a stavom 2 istog člana propisano je da navedeni izvještaj, sa izvještajem nezavisnog ovlašćenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

* * *

Na rad i poslovanje Agencije, osim zakona o vazdušnom saobraćaju i drugih domaćih propisa, primjenjuju se i ratifikovane međunarodne konvencije, ratifikovani međunarodni ugovori, međunarodni vazduhoplovni propisi, standardi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL, JAA, Evropske Komisije). Agencija je organizovana na način da ispunjava sve zakonske obaveze i obaveze preuzete ratifikovanim međunarodnim ugovorima, kao i obaveze koje proističu iz potpisanih sporazuma sa Evropskom zajednicom i to: Sporazuma o određenim aspektima vazdušnog saobraćaja i Multilateralnog sporazuma o uspostavljanju Zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koji Crnu Goru u oblasti civilnog vazduhoplovstva integriše u Evropsku zajednicu. Multilateralni sporazum posebno zahtijeva harmonizaciju unutrašnje regulative u Crnoj Gori u cjelini, kao i neposrednu primjenu evropske regulative. To uključuje osnivanje i rad organa civilnog vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog i nadzornog organa koji mora biti samostalan i maksimalno nezavistan u svom radu kako bi omogućio nesmetanu primjenu međunarodnih standarda u ovoj oblasti, posebno u oblasti sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.

Ovakva pozicija i status Agencije potvrđeni su i u konstatacijama i zaključcima projekta koji je finansirala **Evropska Unija - „Tehnička pomoć sektoru saobraćaja u Crnoj Gori” (Technical assistance to transport sector, Montenegro, Europeaid-127318/C/CER/ME)**.

U rezimeu Finalnog izvještaja projekta, objavljenog u decembru 2011. godine nalazi se i dio koji se odnosi na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo:

„ ACV je doživjela značajnu porast u kompetenciji i kvalitetu rada i potrebno je da sačuva svoju poziciju nezavisnosti u svojim aktivnostima i finansiranju, kao i da bude odgovorna za svoj rad isključivo Vladi. To je potrebno kako bi zadržala trenutno kompetentno osoblje, tj da očuva kompetenciju same Agencije. U suprotnom, Agencija bi imala nedostatak profesionalnog kadra koji bi doveo do smanjenja kompetencije i njene pravne misije te se tako ugrozila sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. Takođe, mora se uspostaviti transparentna finansijska održivost Agencije koja je u skladu sa preporukama ICAO i EU”.

U skladu sa međunarodnim standardima i zakonskim rješenjima omogućeno je stabilno i održivo finansiranje Agencije. Imajući u vidu značaj Agencije za implementaciju sistema sigurnosti i bezbjednosti u vazdušnom saobraćaju i potrebe održavanja njene stabilnosti, kao i jedinstvenu

specifičnost u načinu finansiranja, država je posebnim zakonom izuzela Agenciju iz sistema ograničavanja zarada.

U Izvještaju sa misije Crne Gore (6 – 7. decembra 2016. godine) koji je urađen u okviru projekta „EASA program o civilnom vazduhoplovstvu EASA – IPA 3“, koji finansira Evropska unija, a sprovodi Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja – EASA, tretirano je i finansiranje Agencije za civilno vazduhoplovstvo. U pomenutom izvještaju konstatovano je sljedeće:

„Trenutna šema finansiranja obezbjeđuje adekvatno pokrivanje potreba poslovanja Agencije (plate, ulaganje u potrebnu opremu, operativni troškovi), čime se omogućava da Agencija vrši svoje poslove uz stabilne finansijske resurse.

Veoma je važno napomenuti da je Vlada oslobodila Agenciju za civilno vazduhoplovstvo restriktivnih mjera u pogledu ograničenja zarada. Takva politika je do sada omogućila uspješno funkcionisanje Agencije, zapošljavanje i zadržavanje stručnog osoblja i doprinijela jačanju vazduhoplovne sigurnosti u Crnoj Gori, i takav trend bi trebalo nastaviti u budućnosti.“

Pozicioniranost Agencije potvrđena je i iz Ujedinjenih nacija i Evropske komisije krajem 2018. godine. Tako je iz Biroa za vazдушnu plovību **ICAO u Montrealu** potvrđeno da je crnogorsko civilno vazduhoplovstvo dobro uređeno kroz postojeći zakonodavni okvir, da je od suštinskog značaja da se zadrži postojeći regulatorni okvir u odnosu na Agenciju i da nezavisna i autonomna Agencija za civilno vazduhoplovstvo u velikoj mjeri doprinosi povećanju sigurnosti vazdušnog saobraćaja. Istovremeno podsjećaju da je „Vlada dužna da nastavi sa politikom podrške Agenciji kroz stvaranje uslova za statusno-pravnu nezavisnost, stabilne uslove finansiranja adekvatnih zarada zaposlenih koje omogućavaju obezbjeđivanje kvalifikovanog i kompetentnog osoblja, stalne obuke i jačanje kompetencija.“

Direktor Direktorata za mobilnost i transport **Evropske komisije** je istakao značajan napredak koji je ostvarila crnogorska Agencija za civilno vazduhoplovstvo u oblasti regulatornog i sigurnosnog nadzora, čime je uspostavljena čvrsta reputacija za Agenciju u Evropi i šire, napominjući da je važno da Agencija bude u stanju da djeluje u cjelosti i nezavisno u okviru garancija propisanih važećom legislativom.

Pandemija COVID-19 uzrokovala je globalnu zdravstvenu i ekonomsku krizu koja višestruko premašuje sve prethodne krize u poslednjih sto godina, a najteže posljedice, prema procjenama relevantnih međunarodnih organizacija, trpe vazduhoplovni subjekti i organizacije iz oblasti turizma. Zbog ogromnih finansijskih problema čak je i Eurokontrol u prethodnom periodu bio prinuđen da se kreditno zaduži kod konzorcijuma evropskih banaka kako bi održao svoje finansije i spriječio raspad centralizovanog sistema operacija u Evropi.

Poseban akcenat stavljen je na finansijski aspekt jer je najveći problem sa kojim se suočava cjelokupna avio industrija – likvidnost. Izuzetno teška situacija u vrijeme pandemija COVID-19 negativno se odrazila i na vazduhoplovne subjekte u Crnoj Gori. Samo zahvaljujući domaćinskom ponašanju u prethodnim godinama i formiranju određenog iznosa sredstava u rezervi, Agencija je uspjela da se bez pomoći države do sada nosi sa finansijskom krizom. Sve u svemu, ogromna kriza u evropskom vazdušnom saobraćaju ozbiljno je uticala i na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. No, bez obzira na to, Agencija preduzima sve mjere da održi finansijsku stabilnost i izvršava osnovnu misiju – održavanje planiranog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

U 2021. godini podaci iz bilansa uspjeha za 2021. godinu, bilježe prihode poslovanja Agencije u iznosu od 3.705.521 eura i rashode poslovanja u iznosu od 3.539.482 eura, čime je ostvaren višak prihoda nad rashodima u iznosu od 166.039 eura

1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije

Način finansiranja Agencije je propisan članom 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG, broj 30/12, 30/17 i 082/20), kojim je propisano da se sredstva za obavljanje djelatnosti i razvoj Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom;
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja

Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2021. godine

U toku 2021. godine, Agencija je ostvarila ukupan prihod u iznosu 3.705.521 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 3.539.482 eura što znači da je u poslovnoj 2021. godini, Agencija ostvarila višak prihoda nad rashodima u iznosu od 166.039 eura.

Tabela 1: Bilans uspjeha - BU 2021

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina
1	Prihod	3.696.790	2.099.838
2	Poslovni prihodi	3.636.194	1.828.433
3	Ostali poslovni dobiti	60.596	271.405
4	Troškovi materijala	-28.503	-28.563
5	Troškovi zaposlenih	-2.127.459	-1.974.810
6	Amortizacija	-179.006	-121.768
7	Umanjenje vrijednosti nekretnina, postr i op	-	-
8	Ostali poslovni rashodi	-1.191.060	-745.588
	Profit od poslovnih aktivnosti	170.762	(770.891)
9	Neto finansijski prihod/rashodi	3.490	2.824
10	Ostali rashodi	-8.213	-48.717
11	Porez na dobitak	-	-
12	Neto dobitak/gubitak od diskontinuiranog poslov.	-	-
	Neto profit za obračunski period	166.039	(816.784)
13	Pripada:	-	-
14	Vlasnicima kapitala pravnog lica	-	-
15	Manjinski interes	-	-

Prihodi Agencije za 2021. godinu

Ukupni prihodi Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2021. godini iznosili su 3.705.521 eura. Na osnovu podataka prikazanih u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni prihodi u 2021. godini za oko 6 % veći od planiranih. U strukturi ukupnih prihoda najznačajniju stavku čine prihodi od rutnih naknada oko 74%, zatim slijede prihodi od terminalnih naknada sa oko 5%, prihodi iz drugih izvora u skladu sa Zakonom (naknade za plovidbenost i pregled vazduhoplova, naknade za AOC i naknade za izdavanje dozvola, prihodi od putničkih naknada i prihodi od robnih naknada) sa oko 19%, dok prihodi od kamata i drugi prihodi čine oko 2% ukupnih prihoda.

Strukturi prihoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 2**.

Tabela 2: Ostvareni prihodi u toku 2021. godine

Vrste prihoda	Iznos (€)	%
Prihodi od rutnih naknada ¹	2.734.948	73,81
Prihodi od terminalnih naknada ²	205.384	5,54
Prihodi od naknada za izdavanje dozvola, licen, uvjer. pilot ³	56.260	1,52
Prihodi od putničkih naknada ⁴	637.008	17,19
Prihodi od robnih naknada	2.594	0,07
Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda ⁵	53.562	1,45
Ostali prihodi	7.034	0,19
Prihodi od kamata	8.731	0,24
Ukupno	3.462.502	100

¹ **Prihodi od rutnih naknada – Prihod od rutnih naknada od EUROCONTROL-a za 2021. godinu ostvaren je u iznosu od 2.734.948 eura.** Prihod od rutnih naknada (u članu 112 stav 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju) utvrđuju se prema troškovnim bazama u zajedničkoj naplatnoj zoni „Srbija-Crna Gora-KFOR“ (nekada naplatna zona Beograd) pri čemu su civilne vazduhoplovne vlasti, kao i provajderi SMATSA i Hungaro Control, u izradi troškovne baze dužni da se striktno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL-Brisel i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovidbe.

Prilikom planiranja finansijskih izvještaja mora se voditi računa o principima EUROCONTROL-a koji se odnose na samostalnost i nezavisnost u finansiranju. Ukoliko bi se odstupilo od tih principa, moglo bi doći do ugrožavanja ovog izvora sredstava, jer se ona ne mogu koristiti u bilo koje druge svrhe, osim za unapređenje i bezbjednost funkcionisanja vazdušnog saobraćaja

Finansijski izvještaji Agencije dostavljaju se i Centralnom birou za naplatu rutnih naknada EUROCONTROL-a (odnosno Međunarodnim udruženjima avio prevoznika-IATA i Međunarodnoj asocijaciji avio-prevoznika-IACA). Finansijsko planiranje se obavlja, u skladu sa prihvaćenim principima zajedničkog sistema naplate rutnih naknada za period od narednih 5 (pet) godina, pri čemu se na multilateralnim pregovorima u Briselu, sa predstavnicima EUROCONTROLLA, IATA i Evropske komisije (održavaju se dva puta godišnje – juna i novembra mjeseca na sjednici Proširenog komiteta EUROCONTROL), razmatraju i prihvataju planirani troškovi koji se odnose na rutne usluge za narednu godinu svake zemlje članice pojedinačno.

Kontrolisani vazdušni prostor naplatne zone Srbije-Crne Gore-KFOR-a okvirmo čini 1% svih naplatnih zona država članica EUROCONTROL-a. Do jedinične cijene za rutne naknade na osnovu koje se naplaćuju usluge, dolazi se sabiranjem troškovnih baza zajedničke naplate zone Srbije-Crne Gore -KFOR-a u skladu sa metodom pune naknade troškova (full-cost recovery, prema tački 1.3.1 Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade). Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi, utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarge committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvati Prošireni odbor za rutne naknade, konačnu odluku donose Privremeni Savjet i Stalna komisija EUROCONTROL-a. Ove odluke se donose krajem decembra svake godine za narednu godinu, a radi operativnosti sredstava početkom godine potpisuje se Protokol o instrukcijama za raspodjelu rutnih naknada između učesnika u zajedničkoj naplatnoj zoni Srbije-CrneGore-KFOR. Države članice, odnosno korisnici ovih sredstava dužni su da EUROCONTROL-u plaćaju godišnje kontribucije.

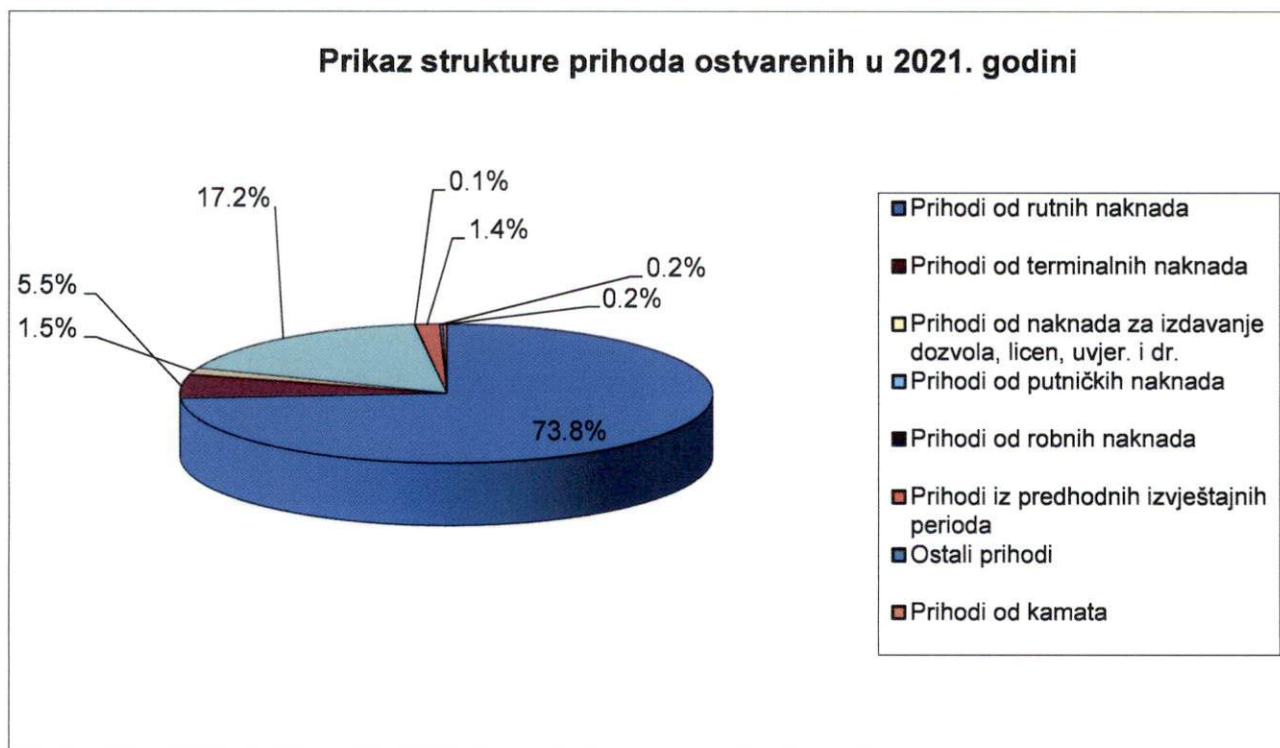
² **Prihod od terminalnih naknada - Prihod od terminalnih naknada u 2021. godini ostvaren je u iznosu od 205.384 eura.** Zakonom je propisano da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa članom 9 Odluke o načinu obračuna terminalne naknade za korišćenje usluga u vazdušnoj plovidbi („Službeni list CG“ broj 53/19) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenim odlukom je propisano da visina ove naknada za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada.

³ **Prihodi od naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju**- Prihodi od naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju ostvareni su u 2021. godinu u iznosu od 56.260 eura, utvrđuju se na osnovu Pravilnika o visini naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 01/20).

⁴ **Prihod od putničkih naknada – Prihod od putničkih naknada u 2021. godini ostvaren je u iznosu od 637.008 eura** utvrđuje se na osnovu Pravilnika o visini i načinu naplate naknade po toni prevezenog tereta i po odlazećem putniku u vazdušnom saobraćaju („Službeni list Crne Gore“, br. 072/20 od 19.07.2020. godine), dok su prihodi od robnih naknada u 2021. godinu ostvareni u iznosu od **2.594 eura**.

⁵ **Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda** uglavnom se odnose na naplaćene prihode po osnovu rutnih naknada iz predhodnih godina u iznosu od **53.562 eura**.

1Grafika 1: Prikaz strukture prihoda ostvarenih u 2021. godini

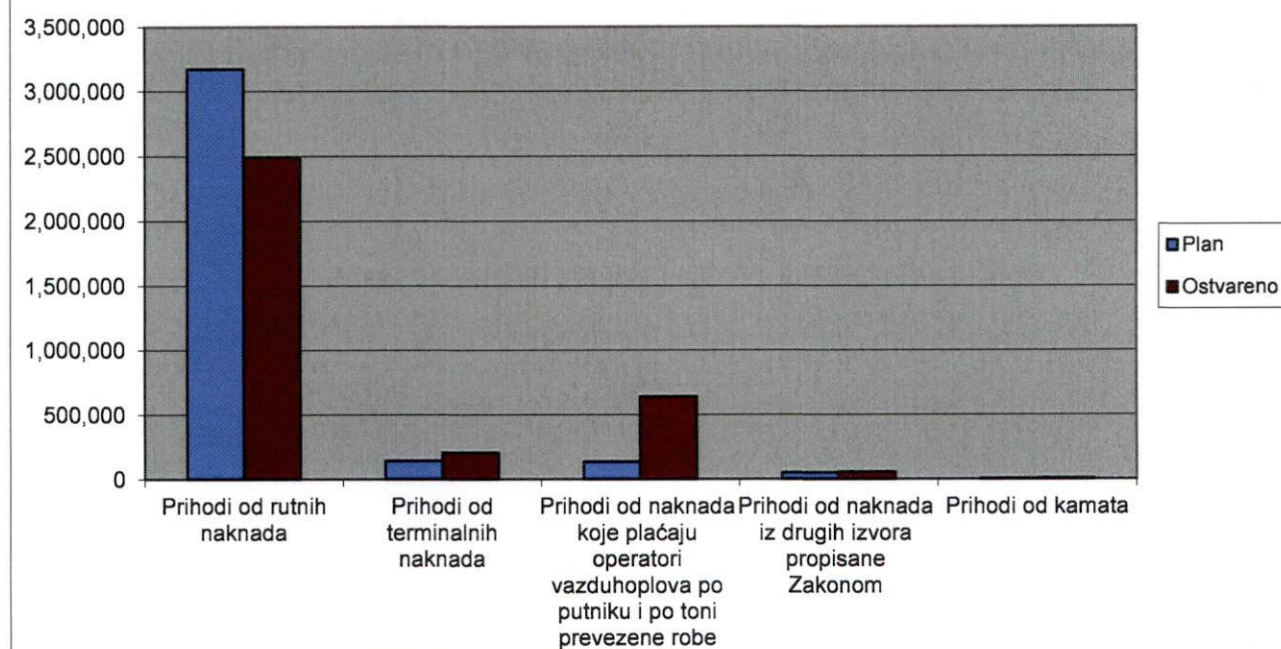

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja i njihovo poredenje sa planom:

Tabela 3: Odnos ostvarenih i planiranih prihoda u toku 2021. godine

Vrste prihoda	Plan	Ostvareno	Index
Prihodi od rutnih naknada	3.171.500	2.734.948	86
Prihodi od terminalnih naknada	143.000	205.384	144
Prihodi od naknada koje plaćaju operatori vazduhoplova po putniku i po toni prevezene robe	135.200	639.602	473
Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, certifikati, odobrenja, dozvole i dr)	50.000	56.260	113
Prihodi od kamata	5.000	8.731	175

Prikaz ostvarenih prihoda i njihovo poređenje sa planom

Upoređujući ukupno ostvarene prihode sa planiranim po pojedinim stavkama može se zaključiti da je ostvareni prihod od rutnih naknada za 14% manji od planiranog za 2021. godinu, prihodi od terminalnih naknada za 44% veći od planiranih, prihodi od robnih i putničkih naknada za 373% veći od planiranih dok su prihodi od naknada iz drugih izvora propisanih Zakonom (pregled vazduhoplova, plovidbenost, izdavanje dozvola) za 13% veći od planiranih, zatim prihodi od kamata koji su za 75% veći od planiranih. Na osnovu prethodno pomenutog proizilazi:

Prihod od rutnih naknada za 2021. godinu doznačen od Eurocontrol-a u iznosu od 2.734.948 eura čine oko 74% ukupnih prihoda ili 86% ostvarenih u odnosu na planirane. **Ovakav procenat naplate ovih prihoda može se smatrati zadovoljavajućim imajući u vidu činjenicu da su za 14% manji od planiranih, nakon što je u aprilu 2020. godine avio saobraćaj gotovo u potpunosti bio zaustavljen usled covid krize.** Treba imati u vidu da se naplata ovih prihoda u normalnim okolnostima ostvaruje posebnom dinamikom. Njihova naplata je posebno usporena u prvoj polovini godine, naročito u prva tri meseca. Isto tako procenat naplate zavisi i od obima ostvarenog saobraćaja kao i od uspešnosti naplate odnosno solventnosti avio prevoznika.

Prihod od terminalnih naknada u 2021. godini je ostvaren u iznosu od 205.384 eura ili oko 5 % ukupnih prihoda ili 44% više ostvarenih u odnosu na planirane. Ostvareni prihod od terminalnih naknada odnosi se na 2021. godinu (uključujući i naplaćene prihode iz ranijih godina) i naplaćen je na osnovu zaključenog sporazuma i aneksa sporazuma između Agencije i SMATSA-e doo za 2021. godinu. Takođe, evidentno je da će se jedan dio terminalnih naknada koje je SMATSA doo realizovala u 2021. godini, naplatiti u 2022. godini na osnovu potpisanih odgovarajućih akata između Agencije za civilno vazduhoplovstvo i SMATSA-e doo Beograd.

Prihod od putničkih i robnih naknad u 2021. godini, ostvaren je u iznosu od 639.601 eura ili oko 17% ukupnih prihoda i veći su za 373% od planiranih.

Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, sertifikati, odobrenja, dozvole i dr) ostvareni su u iznosu od 56.260 eura ili oko 1% ukupnih prihoda, veći su za 13% od planiranih.

Prihod od kamata za 2021. godinu je ostvaren u iznosu od 8.731 eura na oročene depozite kod Hipotekarne banke, Erste banke i Prve banke.

Dakle, Agencija je pravni subjekat koji se dominantno finansira iz međunarodnih izvora, dugoročno gledano, a imajući u vidu strukturu prihoda ostvarenih u 2021. godini, nameće se potreba za što većim učešćem ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada.

Rashodi Agencije za 2021. Godinu

Ukupni rashodi Agencije u izvještajnom periodu, iznosili su 3.539.482 eura. Na osnovu sumirano prikazanih podataka u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni rashodi za oko 1 % manji u odnosu na planirane za 2021. godinu u iznosu od 3.504.700 eura.

U strukturi rashoda najveće učešće imaju bruto troškovi zaposlenih (bruto zarade i ostala lična primanja zaposlenih sa svim troškovima vezanih za poreze i doprinose na teret poslodavca, ugovori o pružanju usluga, naknade članovima Savjeta, službena putovanja zajedno sa troškom prevoza) u iznosu od 2.127.459 eura ili 60% ukupnih rashoda.

Po strukturi rashoda sledeću najvišu bilansnu stavku čine **ostali troškovi** poslovanja u iznosu od 1.191.060 eura ili 34% ukupnih rashoda. U tim troškovima najveće učešće ostvaruju troškovi kontribucija Eurocontrolu u iznosu 382.583 eur ili 32%, troškovi traganja i spašavanja u iznosu 568.000 eur ili 48%, troškovi zakupnina u iznosu 54.101 eur ili 5%, troškovi neproizvodnih usluga u iznosu 52.088 eur ili oko 5%.

Trošak amortizacije stalnih sredstava u 2021 godine iznosi 179.006 eura ili 5% ukupnih rashoda.

Struktura rashoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 4**.

Tabela 4: Ostvareni rashodi u toku 2021. godine

Vrste rashoda	Ostvareno	%
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja ⁶	1.972.100	55,72
bruto naknade članovima Savjeta	105.420	2,98
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	63.754	1,80
bruto naknade po isteku mandata	30.962	0,94
troškovi službenih putovanja ⁷ (dnevnice, prevoz, smještaj)	18.766	0,53
troškovi za članarine međ.org ⁸	382.583	10,81
troškovi za materijal i usluge i istali poslovni rashodi ⁹	207.301	5,86
troškovi traganja i spašavanja (SAR) ¹⁰	568.000	16,05
troškovi jednokratnih pomoći i donacija ¹¹	11.590	0,33
Amortizacija	179.006	5,06
Ukupno	3.539.482	100

⁶ *Bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja* (doprinosi iz i na zarade) ostvarene su u iznosu od 1.972.100 eura ili oko 56% ukupnih rashoda Agencije, na nivou su planiranih troškovo zarada i ostalih ličnih primanja za 2021. godinu.

⁷ *Troškovi službenih putovanja* obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji i inostranstvu (prevoz, dnevnice i smještaj), ostvareni su u iznosu od 18.766 eura ili oko 1% ukupnih rashoda i manji su za 69% od planiranih za 2021. godinu, uglavnom budu rezultat velikog broja obavezujućih aktivnosti zaposlenih u međunarodnim vazduhoplovnim stručnim asocijacijama i organizacijama kao i prisustvovanjem stručnim seminarima i specijalističkim obukama. Neznatni troškovi ostvareni u 2021. godini, rezultat su pandemije izazvane virusom covid -19, koja je prevashodno zaustavila službena putovanja u inostranstvo, tako da su se svi sastanci i poslovne saradnje odvijale putem video konferencija.

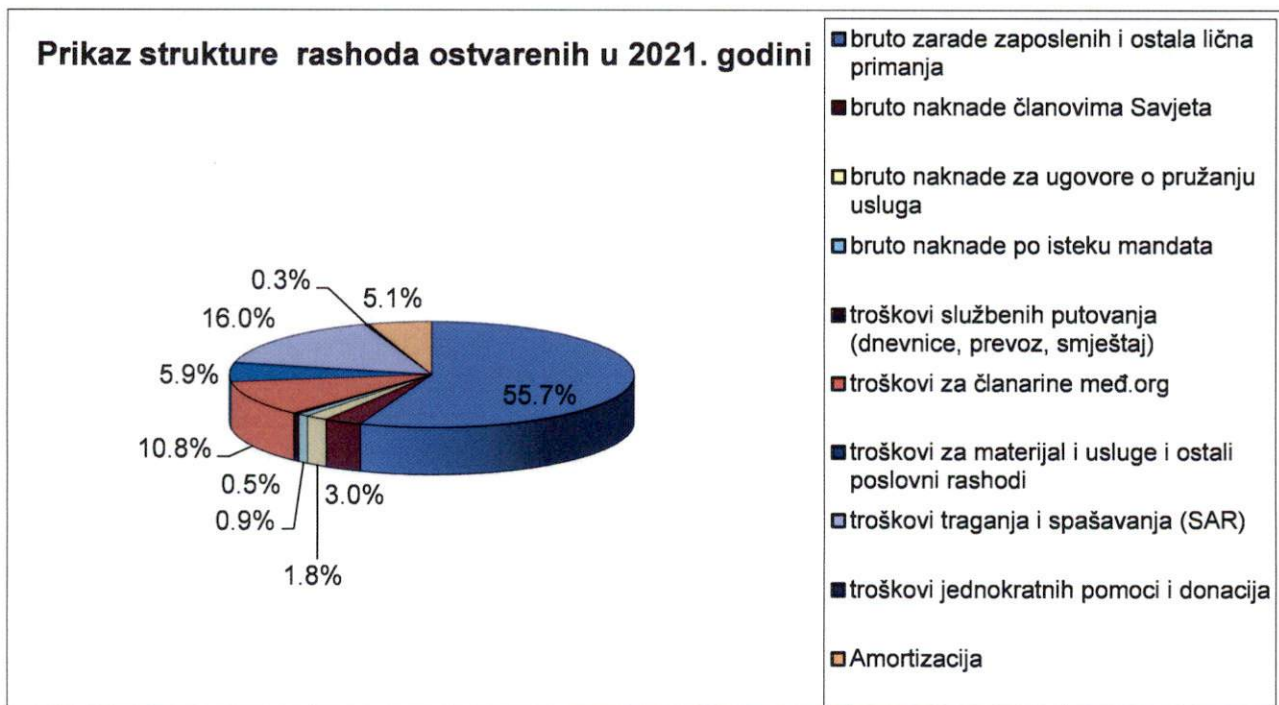
⁸ *Troškovi za članarine međ.org* obuhvataju troškove članstva Agencije za civilno vazduhoplovstvo u međunarodnim institucijama, trošak za 2021. godinu se odnosi na trošak-kontribucije Eurocontrol-u, Brisel, ostvaren u iznosu od 382.583 eura ili oko 11% ukupnih rashoda, što je za 1% više nego što je planirano za 2021. godinu.

⁹ *Troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi* obuhvataju troškove kancelarijskog materijala, reklamnog materijala, sitnog inventara, troškove goriva, električne energije i vode, troškove održavanja osnovnih sredstava, troškove reprezentacije, premije osiguranja zaposlenih, proviziju platnog prometa, troškove telefonskih i poštanskih i drugih transportnih usluga, neproizvodne usluge i ostale troškove, odnosno ostala poslovna terećenja. Za navedene potrebe ostvaren je trošak u iznosu od 207.301 eura, što je za 47% manje u odnosu na planirane za 2021. godinu. U strukturi ovih rashoda značajne uštede ostvarene su kod troškova materijala i to: kancelarijskog materijala i ostalog potrošnog materijala planiranog sa 30.000 eura, a ostvarenih sa 13.303 eura ili 56% manje od plana, PTT usluga planiranih sa 51.000 eura, a ostvarenih sa 32.286 eura ili 37% manje od plana. Troškovi održavanja osnovnih sredstava su planirani sa 48.400 eura, a ostvareni sa 27.899 eura ili 42% manje u odnosu na planirane, trošak reprezentacije planiran sa 21.000 eura, a ostvaren sa 9.327 eura ili 56% manje od planiranog, dok su troškovi platnog prometa u zemlji i inostranstvu planirani sa 16.000 eura, a ostvareni sa 10.947 eura i manji su za 32% od plana, troškovi osiguranja zaposlenih planirani u iznosu od 35.000 eura, a ostvareni sa 29.819 eura, manji su za 15% od planiranih zatim usluge odnosa s javnošću planirane u iznosu od 29.000 eura, a ostvarene u iznosu od 19.299 eura ili 33% manje od plana, trošak obuke i edukacije zaposlenih planiran u iznosu od 19.000 eura, ostvaren u iznosu od 3.043 eura ili 84% manji od planiranog i ostali troškovi.

¹⁰ *Troškovi za traganje i spašavanje (SAR)* ostvareni su u iznosu od 568.000 eura ili 16% ukupnih rashoda, veći su za 43% u odnosu na planirane troškove SAR-a za 2021. godinu u iznosu od 396.363 eura.

¹¹ *Troškovi jednokratnih pomoći i donacija* ostvareni su u iznosu od 11.590 eura ili 0,33% ukupnih troškova, i manji su su za 69% od planiranih za 2021. godinu.

Grafika 2: Prikaz strukture rashoda ostvarenih u 2021. godini

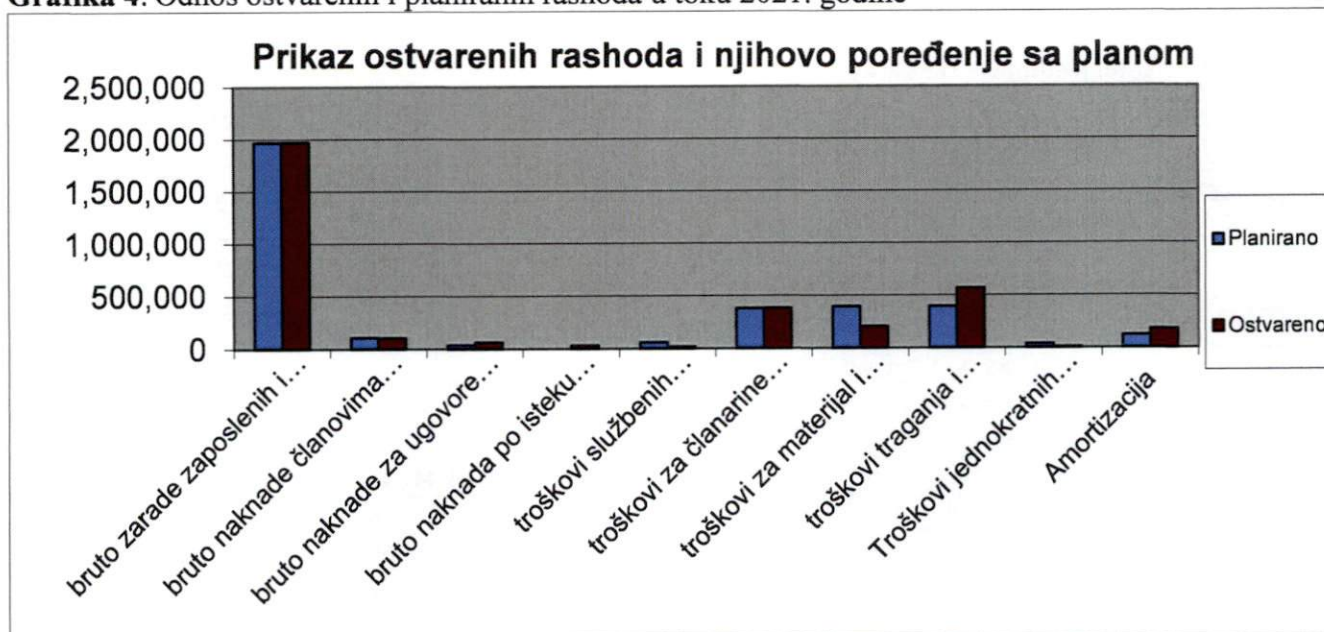

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja i njihovo poređenje sa planom:

Tabela 5: Odnos ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2021. godine

Vrste rashoda	Plan	Ostvareno	Index
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja	1.969.518	1.972.100	100
bruto naknade članovima Savjeta	109.019	105.420	97
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	39.000	63.754	163
bruto naknada po isteku mandata	-	30.962	-
troškovi službenih putovanja (dnevnice, prevoz, smještaj)	60.000	18.766	31
troškovi za članarine međ.org	380.000	382.583	101
troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi	393.800	207.301	53
troškovi traganja i spašavanja (SAR)	396.363	568.000	143
Troškovi jednokratnih pomoći i donacija	37.000	11.590	31
Amortizacija	120.000	179.006	149

Grafika 4: Odnos ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2021. godine

Analizom ostvarenih rashoda u odnosu na planirane, evidentno je da je gotovo u svim najvažnijim stavkama, došlo do manjeg ostvarenja rashoda, nego što je to planirano. To pokazuje da je poslovna politika Agencije vodila računa o racionalizaciji svih troškova, sa jasnim trendom domaćinskog upravljanja sredstvima.

Realizacija Plana investicija za 2021. Godinu

Na osnovu Odluke Savjeta Agencije za civilno vazduhoplovstvo broj: 01/1-014/20-1904/1 od 21.12.2020. godine, utvrđen je Finansijski plan za 2021. godinu, a njegov sastavni dio čini i Plan investicija za 2021. godinu.

Planom investicija za 2021. godinu obuhvaćeno je deset investicija ukupne vrijednosti 158.450 eura od čega su realizovane četiri investicije ukupne vrijednosti od 60.655,85 eura.

- 1) Softver za administraciju, monitoring i update radnih stanica i servera 3.412,20 € od ČIKOM d.o.o., Podgorica, po ugovoru broj: 08/1-426/21-1059/6 od 27.07.2021. godine;
- 2) Softver za generisanje ispita za pilote 11.911,24 € od LPLUS GmbH, Bremen (Njemačka), po ugovoru broj: 08/1-426/21-1656/6 od 17.12.2021. godine;
- 3) Nabavka serverske opreme i rezervnih djelova informacionog sistema 43.293,80 € od ČIKOM d.o.o., Podgorica, po ugovoru broj: 08/1-426/21-1301/10 od 23.12.2021. godine;
- 4) Nabavka kancelarijskog namještaja 2.038,61 € po predračunu DR TRADE iz Podgorice, broj: 10-566 od 27.12.2021. godine.

Ostale planirane investicije za 2021. godinu nijesu realizovane, jer se procijenilo da njihovu realizaciju treba odložiti za naredni period prije svega zbog pandemije izazvane virusom COVID -19 koja je drastično uticala na smanjenje investicija koje zato predstavljaju dio plan investicija za 2021. godinu uz očekivanje novih procjena za pojedine vrste investicija.

Tabela 6: Bilans stanja – BS 2021

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina
	AKTIVA	-	-
	Stalna imovina	1.318.146	1.433.174
1	Neplaćeni upisani kapital	-	-
2	Nematerijalna imovina	69.509	63.995
3	Nekretnine, postrojenja i oprema	1.248.637	1.369.179
4	Stalna imovina namijenjena prodaji	-	-
5	Dugoročna potraživanja	-	-
6	Dugoročni finansijski plasmani	-	-
7	Odloženi porezi	-	-
	Obrtna imovina	5.447.167	5.045.034
8	Zalihe	180	180
9	Potraživanja od kupaca	1.576.692	1.301.013
10	Kratkoročni finansijski plasmani	2.703.027	2.803.027
11	Gotovina i gotovinski ekvivalenti	1.050.763	727.701
12	Unaprijed plaćeni troškovi	116.505	118.802
13	Obračunati nenaplaćeni prihodi	-	94.811
14	Ostala obrtna imovina	-	-
	Ukupna aktiva	6.756.313	6.478.208
	PASIVA	-	-
	Kapital i reserve	5.935.701	5.769.662
15	Državni capital	3.349.692	3.349.692
16	Emisiona premija	-	-
17	Revalorizaciona rezerva	248.600	248.600
18	Ostale reserve	-	-
19	Neraspoređeni dobitak	2.337.409	2.171.370
20	Manjinski interes	-	-
	Dugoročne obaveze	593.244	123.816
21	Dugoročne obaveze	30.286	90.858
22	Odloženi porezi	-	-
23	Dugoročna rezervisanja	562.958	32.958
24	Ostale dugoročne obaveze	-	-
25	Odloženi prihodi	-	-
	Kratkoročne obaveze	236.368	584.730
26	Kratkoročne obaveze iz poslovanja	235.857	221.277
27	Kratkočne finansijske obaveze	-	363.431
28	Tekući dio dugoročnih kredita	-	-
29	Obaveze za poreze	511	22
30	Obaveze za dividend	-	-
31	Kratkoročna rezervisanja	-	-
32	Obračunate obaveze	-	-
	Ukupna pasiva	6.756.313	6.478.208

Vrijednost **ukupne aktive**, na bazi bilansa stanja na dan 31.12.2021. godine iznosila je 6.756.313 eura, a sastoji se od:

- materijalne i nematerijalne imovine u iznosu od 1.318.146 eura ili 20 % ukupne aktive;
- obrtna imovina u vrijednosti od 5.447.167 eura ili 81 % ukupne aktive i odnosi se na novčana sredstva u iznosu od 3.753.789 eura ili 69 % obrtne imovine Agencije od navedenog iznosa sredstva u iznosu od 2.703.026 eura, čine novčana sredstva oročena kod više poslovnih banaka.

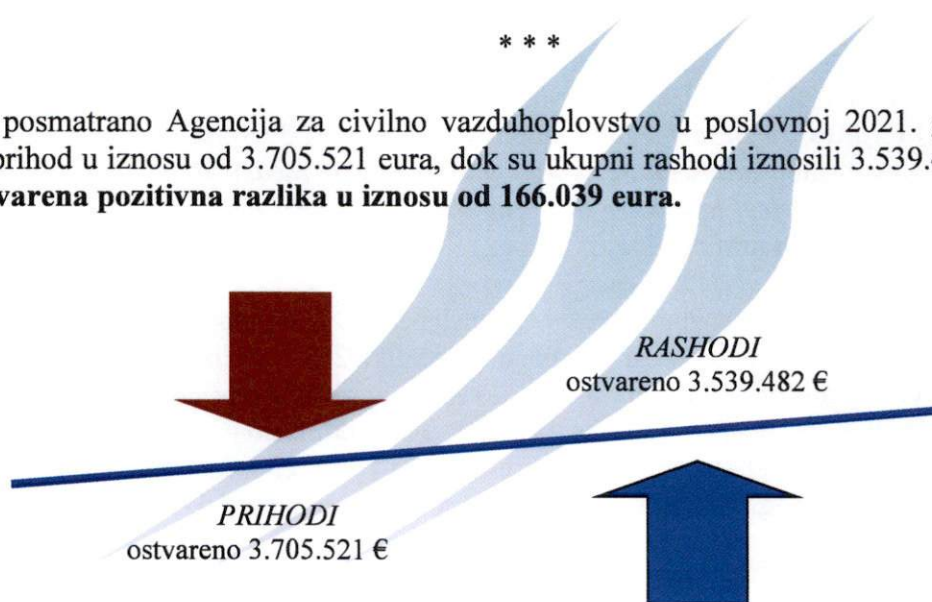
Takođe, iskazana su potraživanja u iznosu od 1.576.692 eura – potraživanja od zaposlenih u iznosu 7.000 eura, terminalne naknade u iznosu 839.886 eura, rutne naknade u iznosu 617.420 eura, putničke naknade u iznosu 111.615 eura, robne naknade u iznosu 521 eura.

Vrijednost **ukupne pasive na dan 31.12.2021. godine** iznosila je 6.756.313 eura. Kapital Agencije je 5.935.701 eura ili 88% ukupne pasive i obuhvata:

- državni kapital u iznosu od 3.349.692 eura;
- revalorizacione rezerve u iznosu od 248.600 eura;¹²
- neraspoređeni dobitak u iznosu od 2.337.409 eura.

Ukupne obaveze Agencije za 2021. godinu iznose 829.612 eura to su prevashodno obaveze iz poslovanja prema Eurocontrol-u po osnovu zajma u iznosu od 30.286 eura, dobavljačima za račune iz decembra 2021. godine, koji su plaćeni u januaru 2021. godine u iznosu od 198.778 eura i obaveze za licna primanja i poreze i doprinose na lična primanja u iznosu 37.590 eur i dugoročna rezervisanja u iznosu od 562.958 eura.¹³

Ukupno posmatrano Agencija za civilno vazduhoplovstvo u poslovnoj 2021. godini ostvarila je ukupan prihod u iznosu od 3.705.521 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 3.539.482 eura, što znači da je **ostvarena pozitivna razlika u iznosu od 166.039 eura.**

Takođe, zahvaljujući finansijskim sredstvima koje je iz prethodnih godina Agencija akumulirala kao rezervu, navedena zdravstvena, ekonomska i finansijska kriza nije prouzrokovala nelikvidnost Agencije. Uz pomenuti povoljni kredit od EUROCONTROL-a, Agencija još uvijek nije došla u situaciju da se kreditno zadužuje kod komercijalnih banaka u Crnoj Gori, iako je Savjet Agencije dao načelnu saglasnost i za takvu aktivnost. Sve finansijske obaveze, uključujući i kontribucije prema EUROCONTROL-u koje predstavljaju značajan izdatak se redovno izmiruju i u ovom trenutku Agencija nema neizmirenih dugovanja prema bilo kojem pravnom subjektu u zemlji i inostranstvu. Uz drastične mjere smanjenja svih vrsta troškova i investicija, Agencija obezbjeđuje redovan proces rada i vršenje svojih zakonom definisanih nadležnosti.

¹² Revalorizacione rezerve u vrijednosti od 248.600 eura utvrđene su na osnovu procjene iz Izvještaja o procjeni vrijednosti imovine i opreme u vlasništvu Agencije za civilno vazduhoplovstvo na 31.12.2020. godine broj 08/1-402/21-663/5 od 14.06.2021. godine u skladu sa MRS 36- umanjenje vrijednosti imovine i MSFI 13 –odmjeravanje fer vrijednosti i predstavljaju pozitivnu razliku između procijenjene vrijednosti imovine i njene knjigovodstvene vrijednosti na dan procjene tj 31.12-2020. godine.

¹³Dugoročna rezervisanja u iznosu od 32.958 eura odnose se na rezervisanja za otpremnine prilikom odlaska u penziju i jubilarne nagrade za zaposlene u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo na dan 31,12.2020. godine, utvrđene su a osnovu Izvještaja aktuaru, broj:08/1-402/21-663/8 od 15.06.2021.godine i rezervisanja za troškove traganjai i spašavanja (SAR) u iznosu od 530.000 eura.

Zaključci:

1. Agencija za civilno vazduhoplovstvo je ostvarila pozitivan finansijski rezultat u 2021. godini u iznosu od 166.039 eura. U poslovnoj 2021. godini ostvaren je ukupan prihod u iznosu od 3.705.521 eura, dok je ukupn rashod ostvaren u iznosu od 3.539.482 eura;
2. Imajući u vidu specifičnost i jedinstvenost u finansiranju Agencije, nužno je da svi nadležni organi vode računa o održavanju finansijske stabilnosti Agencije, čime će se omogućiti zadržavanje postojećeg i zapošljavanje novog stručnog kadra iz oblasti vazduhoplovstva, što je od bitnog uticaja na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. U tom smislu potpuno su adekvatna, afirmativna i veoma važna postojeća zakonska rješenja o pravnom statusu i finansiranju Agencije, kao i zakonska rješenja kojima se Agencija izuzima iz mjere ograničenja zarada u javnom sektoru, a što predstavlja implementaciju ICAO preporuke koja je sadržana i u Aneksu 19 ICAO Konvencije (Upravljanje sigurnošću, Dodatak 1, tačka 3, Funkcionisanje državnog sistema (kritični elemenat 3), podtačka 3.3. „Preporuke-Država treba da preduzme neophodne mere, kao što su nadoknada i uslovi službe, kako bi obezbijedila da se regrutuje i zadrži kvalifikovano osoblje koje obavlja funkcije nadzora sigurnosti.“) (**Annex 19-Safety Management, Apendix 1, 3. State system and functions (CE-3), 3.3 Recommendation-State should take necessary measures, such as remuneration and conditions of service, to ensure that qualified personnel performing safety oversight functions are recruited and retained;**
3. U cilju jačanja finansijske stabilnosti i finansijske nezavisnosti Agencije neophodno je imajući u vidu prije svega strukturu prihoda ostvarenih u 2021. godini što veće učešće ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada. Cjelokupno poslovanje Agencije vrši se u skladu sa zakonom, što je utvrđeno sveobuhvatnom kontrolom poslovanja od strane Državne revizorske institucije, kao i redovnim godišnjim izvještajima nezavisnog revizora imenovanog od strane Vlade i redovnim unutrašnjim revizijama;
4. Zaustavljanje komercijalnog vazdušnog saobraćaja, ekonomski i finansijski krah avio industrije, nedostatak prihoda i ogromni negativni finansijski efekti koji su izazvani pandemijom virusa COVID-19, pogodili su i Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. Dominantan prihod od rutnih naknada koji se centralizovano uplaćuje od Eurocontrol-a, ozbiljno je bio ugrožen i doveo je do smanjenja prihoda Agencije po ovom osnovu, dok je po osnovu robnih i putničkih naknada u 2021. godini, došlo do značajne realizaciju prihoda i pozitivnog finansijskog rezultata za 2021. godinu u iznosu od 166.039 eura. U tom smislu pokazuje se opravdanost stvaranja finansijskih rezervi u Agenciji, koji su dovela do situacije da Agencija može normalno poslovati i izvršavati svoje zakonske nadležnosti,. Za oporavak od pogubnih finansijskih efekata pandemije će trebati duži period i u skladu sa tim biće neophodno donošenje adekvatnih poslovno-finansijskih mjera.